

AMINA DAMERDJI

**BIRAKIN SİZE
KATILAYIM**

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: MELİKE SARIÇAM

*Büyükanneme
ve Cras Sokağı'ndaki kadınlara.
Paul'e*

Toplayabildiğim kadar çok “olayı” not edeceğim; geri kalanı varsayımdır, hayal edilmiştir ama uydurulmamıştır ve büyük ölçüde hatıralara ve yaşamadığım ve bilemeyeceğim olaylar hakkında [...] yapmış olduğum konuşmalara dayanır, yalnızca kalben bilebileceğim olaylara.

Joyce Carol Oates,
*We were the Mulvaney*s

Ben başkalarının ölümünden korkan insanları tercih ederim:
Bu, onların yaşamayı bildiklerinin kanıtıdır.
Jean Paul Sartre
Kirli Eller

Silahlarımıza bunun için sarıldığımızı söyleyemem. Elbette bir değişim istiyorduk. Ama zihnimizde yalnızca muğlak bir siluet vardı. Şu kırmızı ceketli hanımefendi değildi, sosyalist devrim de değildi. Bu siluet ancak sonradan, en azından benim için, sonradan daha net hâle geldi.

9

26 Temmuz hakkında konuşmayı sevmem. Birkaç kez basını memnun etmek için konuştum. Fakat konuşmaya başlar başlamaz sesim kısıyor, bu şekilde boğazımın dibinde saklanmış olarak kalırsa onun da gazetecilerin cesaretini kıracağına ikna olmuş gibi hiç çıkmaz oluyor. Zihnimde bir sürü anı canlanıyor ve onları ifade edebileceğimden çok daha hızlı akmaya başlıyor, hem görülenleri hızlıca anlatmak mümkün değildir zira aynı anda beliren çok görüntü vardır ve bunlar bir solukta asla anlatılamaz. Yine de hiçbir gazetecinin boş kâğıtla gitmesine izin vermedim. Her zaman ufak bir şey anlattım, herhangi bir şey, bir parmak mesela, kardeşim Abel'in parmağı, sorgu odasına götürülürken dudaklarının üzerine koyduğu ve şüphesiz gözlerini bana diktiği o an.

Ertesi gün *Granma*'da çift sayfaya yayılmış erkek kardeşimin parmağı ve genç ve gülümsediğim Sierra'daki, kirli ellerimle milis beremi tuttuğum portrem, metinden daha büyük şekilde manşet oluyor.

Topluluk karşısında hiçbir zaman kolaylıkla konuşamam. Her seferinde aynı şey olur: O yüzden saçlarımı yüzümün etrafında sıkı bir şekilde tutması gereken kare eşarbım, terden siyah kıvrıkcık bir taç hâline geliyor. Bunun süslü görünmekle ilgisi yok. Sürekli konuştuğum doğru. Görevlerim günlerimi ağızım açık geçirmemi gerektiriyor. Merkez Komite’de sesimi duyurmak için masaları titretmem gerekiyor ve aday gösterdiğim yazarların ses tonlarına uyum sağlamak zorunda olduğum edebiyat ödülleri toplantılarında sesimi ayarlamam gerekiyor. Ancak 26 Temmuz hakkında konuşmak başka bir şey. Gençliğimizin ders kitaplarından tanıdığı bu insanları benim çok sevdiğimi unutmayın.

Başlangıçta bir örgüt değildik. Halk partisinden bir grup genç, bir avuç arkadaş, bu küçük dairede bir araya gelen bir gruptuk. O kadar küçüktü ki daire demeye bile utanıyordum. Bazen Abel ve ben iki kişilik yemek yapardık ama akşam on kişi olurduk. Et parçalarını ufalardık. Tencereye pirinç eklerdik. Çok fazla olmasa da herkese yemek yedirmek için elimizden geleni yapardık. Sonra, tartışmalar gecenin geç saatlerine kadar sürdüğü için, bazen hepsi bizde kalırdı. Yer döşemesinin üzerinde sıkıştırdık. Genellikle tek kız ben olduğum için yatakta yatma hakkım olurdu, Boris de bana katılırdı. Erkek kardeşim diğerleriyle yerde yatardı. Bunun önemli olmadığını söylerdi. Ama ertesi gün duvarın önünde kıvrılmış bir şekilde yatarken Boris’in yataktan sarkan ayağıyla dalga geçerdi. Boris uyumazdı. Böyle gecelerde kıskançlığın bir kere bile gözlerini kapatmasına izin verdiğini sanmıyorum. Yatağın içinde hareket ettiğimde, çarşafı anında çeneme kadar çekerti. Tamamen giyinik şekilde yatmamı isterdi.

Geç uyuduğum gecelerde, boksörlerinkine benzeyen yuvarlak omzunun üstünden gizlice şöyle bir bakar ve yerde hareket eder hâlde yavaş yavaş uykuya dalan diğerlerinin kollarını ve

bacaklarını görürdüm. Fidel her zaman sırtüstü yatar, gözkapakları tavana yapışmış gibi durur, bacakları gergin ve ayrı olurdu. Diğerleri tam tersine birbirlerine dolanırlardı. Rom, horlamaların artmasına neden olurdu.

Ama bunların hiçbirini beni rahatsız etmezdi. Biz birlikte olmak ve iyi hazırlanmak istiyorduk. 1953 Temmuz'un son günlerinde, nihayet büyük gün yaklaştığında bir çırpıda uykuya dalıyordum. Kendime güveniyordum. Beni huzursuz eden tek şey vardı: Ailem. Bizi anlamayacaklardı. Abel bu konuyu çok konuşmuştu. Yine de doğru tarafta olduğumuzu ve önünde sonunda bizi anlayacaklarını biliyordum. Evet, böyle düşünüyordum. Muhtemelen böyle düşünmem gerektiği için böyle düşünüyordum.

25. ve O sokaklarının kesiştiği yerde bulunan bu apartman binasını herkes görebilir. Mavi cephesinin üzerine iki büyük ka-
u-
çuk bitkisinin gölgeleri düşer. İçerideyse, her şeyi yeniden yapı-
tılar. Kahve lekesine kadar. Ben size bu iki küçük odalı yer için
dişimizi canımıza taktığımız zamanları anlatıyorum. 50 dolar.
Abel'in maaşının neredeyse hepsi buna gidiyordu. Şimdi orada
kimse yok. Ben bile artık oraya gitmek istemiyorum.

Bildiğiniz gibi, hepimiz bu daireden çıkıp Santiago'ya git-
mek üzere birbirimizden ayrıldık.

1951 yılının yazı. Takvime bir çizik atmam gerekseydi her şeyin o zaman başladığını söyledim. En azından hâlâ ailemle Encrucijada'da yaşayan benim için. Birkaç kalas, tek kat; çocukluğumun evi son derece sade bir yerdi. En arkadaydı, nisan ayından eylül ayına kadar kapımızın önünden geçen işçilerin ellerindeki karalanmış krokideki son yer. Encrucijada, o zamanlar şimdiki gibi bir müze şehir değildi. Tarlaların ortasında, akşamları sıcaklığın büyük yapraklarda yoğunlaşıp damladığı büyük bir köydü.

O yaz kapalı perdelerin arkasında hayatımız buzdolabının etrafında yeniden kurulmuştu. Yeniydi ve karanlıkta parlıyordu. Sıcaklara rağmen omzunu bir santim bile göstermeyen annem Joaquina, mutfağa bir sandalye yerleştirmişti. Günlerini orada oturarak, azizlerin hayatlarını yüksek sesle okurken temiz hava almak için dönüp dönüp buzdolabının kapısını düzenli olarak açıp serinleyerek geçirdi. Babam, her ne kadar en sonunda kompresörü bozacaksın diye homurdansa da annem her zamanki gibi inatçıydı.

Buzdolabında her zaman beş boş bardak olması konusunda ısrarcıydı. Abel Havana'ya taşınalı dört ay olmuştu, Ada ise on kilometre uzakta bakıcılık yapıyordu ama annem çocukları her

an kapıdan içeri girip soğuk su isteyeceklermiş gibi yaşamaya devam ediyordu. Hepsini orada sırayla görüyordum, bardaklar soğuk yüzünden Havana'daki erkek kardeşimin arkasında uzun kirpiklerinin titrediği gözlük camları gibi buğuluydu. Halk Partisi'ne katıldığından beri Abel mektuplarıma cevap vermiyordu.

Pazar günleri, herkesten önce kalkmayı alışkanlık edinmiştim. Koridoru parmak uçlarımda geçer, nefes almadan babamın odasının kapısını iter, oksijensiz kaldığım için yanaklarım kıpkırmızı ama zaferim yüzüme yansımış şekilde kolumun altında kahverengi radyoyla odaya geri dönerdim. Sonra tekrar yatağıma girer, suyun kaynamasını beklerdim. Trenin düdüğü daima demlikten daha yüksek sesle öterdi. Vagonlar dolup taşıyordu. Saat tam on olduğunda elimde sıcak kahveyle radyonun dişli düğmesini çevirir ve gözlerimi kapardım. Aniden Eduardo Chibás'ın berrak sesi düdüğü sesini bastırırdı. Chibás, nasıl söylesem... Yaşlı bir amca gibiydi. Herkes yatağa gidince size açılan, rom bardağını sallarken ailenin tüm sırlarını döken biri gibi. Tek farkla, şimdi Halk Partisi'nin lideri olarak tüm bu sırları ulusal radyoda ifşa ediyordu.

Bazı pazar günleri acıkır, kahvaltımı yataкта yapardım. Kahve demliği, bir parça ekmek, biraz tereyağı ve balı tepsiye koyardım. Guavalı kurabiyeyi daima programın başlangıcına saklardım. Açılış müziğini duyduğum anda, kurabiyeden bir parça ısıtır ve dişlerimin arasından akan guava marmeladının keyfini çıkarırdım. Bugün bile o kurabiyeleri seyyar satıcılardan aldığımda, kardeşimin üç yüz kilometre uzakta ve hayatta olduğu o pazar günlerini anımsarım.

Babam Chibás'ı dinlememden hoşlanmazdı. Hiçbir zaman onu dinlememi yasaklamadı ama radyoyu çekmeceli dolaba koyarken parlayan gözlerle, "Ahlakla para karşı karşıyadır," inan bana senin Chibás da diğerleriyle aynı şeyi istiyor: Seçilmek," derdi. Ama ben onun doğru tarafta olduğunu biliyordum.

Ülke sıcaktan kavrulurken ve gazeteler hava durumu bültenine dönmüşken Chibás kanıtların kısa zamanda basına sunulacağını duyurmuştu; devletin en tepesine kadar her şey çürüyordu. O günden sonra dolgun yüzü, basık çenesiyle ve kameralara doğru suçlayarak kaldırdığı parmağıyla onu paçavra gazetelerde görmediğimiz bir gün bile olmadı. Bakanlar, belediye başkanları ve yerel yöneticiler çıldırmıştı. Onu alenen yalancılıkla suçluyor ve alay ediyorlardı: “Sözde kanıtları hâlâ açıklamasını bekliyoruz, devletimiz kar gibi tertemizdir.” Annem şiddetle kapıyı vurduğunda program bitmemiş oluyordu:

“Ayine! Tanrı geç gelenleri sevmez.”

Kendi söyleyeceklerini Tanrı’ya söyletmek gibi bir âdet edinmişti.

1951 yılı Ağustos ayının o ilk pazar gününde kapı açıldı. Çarşafımın üzerinde gerinirken annem üzerinde siyah beyaz kareli, çene hizasına kadar düğmeli bir elbiseyle gözlerini kısarak bana bakıyordu. Gözlüğünü takmamıştı.

“Ramírez’in oğlu bizimle geliyor! Sana ütüyü çıkardım. Ayrıca şu yatağındaki kitapları yok et!”

Kitaplarımdan şüphe ediyordu, hele bir de ikinci el olduklarında. Rafta bir kitap fark ettiği anda gözlüğünü kapar, sayfaları parmaklarının ucuyla karıştırır, oradan buradan kelimeler seçerdi ve eğer bu kitaplar genç bir kıza, üstelik evlenmeye hazır bir genç kıza uygun değilse bağırarak:

“Benigno! Benigno! Gel de bu aptal komünistlerin okusun diye kızına verdikleri şeye bak!” derdi.

Okuma kulübünün Sosyalist Halk Partisi’ne özel olmadığını ne kadar anlatırsam anlatayım, nihayetinde kitabı alıyor ve hakaretlerle birlikte kendisi teslim ediyordu. Bu nedenle dışarıda, kimsenin geçmediği yolların kenarlarında tozlu yerlere uzanıp okuduğum kitaplar vardı. O zamanlar, eteğimde oluşan lekeler ilk yıkamada çıkmazsa duyduğum hakaretler de dahil hiçbir şeyi önemsemiyordum. Zaten en sevdiğim şey edebiyattı

ve edebiyat annemin söylediği gibi tamamen zararsızdı. Tabii ki, ölçülü kullanmak koşuluyla. Aslında annem, romanın bir gün göğsümde ağırlık yapan o şeyi alt etmesini umut ediyordu.

Yatağında oturmuş, yanmış saç kokusu burun deliklerimi titretmesine rağmen saçlarımı sıcak metal çubuğun etrafına sarıyordum. Ama buklelerim olmuyordu. Derin bir nefes aldım. Çaba göstermek gerekiyordu. Annem aslında saçımın şeklini önemsemiyordu. Onun canını sıkan tek şey neredeyse otuz yaşındaki büyük çocuğunun hâlâ evlenmemiş olmasıydı.

José Ramírez yerel idarecilerden birinin tek oğluydu. Ben-den yaklaşık iki yaş büyüktü ve arkaya doğru taradığı kasvetli saçları vardı. Önce Havana’da özel lisede okudu sonra babası onu New York’a eğitime göndermek üzere tüm birikimini topladı. Yakın zamanda küçük bir servet ve birkaç Harry Truman fotoğrafıyla birlikte Küba’ya dönmüştü. Bir hafta önce, takım elbiseli, kel ve kameraya bakan bir adamın büyük çerçeveli bir fotoğrafıyla bizi ziyarete gelmişti: “José’ye, Küba ve Amerika Birleşik Devletleri dostluğu çok yaşasın. Harry S. Truman.” Fotoğrafı Başkan Truman’ın “harika el sıkıştığını” tekrarlayarak neredeyse gözüme soktu, hatta tepki vermediğim için anlamadığımı düşünerek el hareketiyle de gösterdi. Onu tekrar görme düşüncesi beni rahatsız ediyordu.

İki saat sonra, kabarık kollu elbisemin içinde boğulmuş bir hâlde, dudaklarımda belli belirsiz parlak pembe ruj, süs köpeği gibi kıvrılmış saçlarımla antrede duruyordum. Kadranda ki paslı ibre on bire doğru ilerliyordu. Bu annemle babamın Galiciya’dan getirdiği, eski meşe ağacından bir saatti. Joaquina, ayaklarını sabırsızca yere vurarak verandada bekliyordu. Beni de canımı yakan ayakkabılarımı giymeye zorlamıştı. Babam sallanan sandalyesine gömülmüş, gür kaşlarının altında, cildinin kıvrımları ve kırışıklıklarının ortasında küçücük gözlerini aralamıştı. Ayinden de benim taliplerimden de nefret ediyordu.

Kiliseden döndüğümüzde yemek masasında soğumuş et

dolu tepsi bekliyordu. Porselen yemek takımı çıkarılmıştı. Beyazdı ve kenarları çiçekliydi. Masa örtüsü düz beyaz, sadeydi. Kendimi Ramírez'in oğlunun solunda otururken buldum, karşısında annem, sağında da şimdi gözleri daha açık ama hâlâ donuk bakan babam oturuyordu. Ramírez sandalyede bacakları açık oturuyordu. Pantolonu çoraplarının üstüne çıkmış, çalı gibi kılları ortaya çıkmıştı.

"Çok derin bir vaazdı," dedi bir dilim rostoyu tabağına alırken.

Elbisesinin içine sıkışmış annem tabakta titreyen mayonezi ona uzattı. Ramírez kaşığını mayoneze daldırdı.

"Ülkede bu kadar huzursuzluk varken kilisenin aktarması gereken mesaj bu..."

Bana döndü.

"Biliyor musunuz Haydée, *Korintlilere Mektup*'u okumalısınız."

"Teşekkür ederim ama ben sadece roman okurum."

"Romanlar..." Ramírez rostosunu çiğniyordu. "Benim için önemli olan İsa'nın mesajı. En nihayetinde, doğru olan tek şey var: Sevgi!"

Mayonezle kaplı dişleri ortaya çıktı.

"Ayrıca söyledikleri gibi, kalan her şey sadece... edebiyat!"

Annemin kahkahası etlerin üzerine konup duran yabancılarını ürküttü. Camdan girmişlerdi. Babam mutfak bezini salladı, büyük ihtimalle sıkıntısını da onlarla birlikte uzaklaştırmayı deniyordu. Maalesef geri dönüyorlardı ve Ramírez'e yaklaştıkça onlara yalvaran bakışlar atıyordum.

Çay almak için kalktığımızda annem kolumu çimdikledi.

"Artık şunu kes. Ayrıca şu üzerindikileri değiştir lütfen."

Sıcaktan elbisemin kabarık kolları orama burama yapışmıştı. Kollarımı omuzlarıma kadar sıvadım. Oturma odasında, sabahdan beri açık olan pencereden nemli hava içeri akını ediyordu. Ramírez'in burun delikleri açılıyordu ve babam arılar

için kullandığı mutfak beziyle alnını siliyordu. Geçen bir trenin sesiyle dördümüzün yüzü dışarıya döndü. Ramírez abartılı bir şekilde kaşını kaldırdı.

“Bu kadar çok trenin geçmesi çılğınca.”

Şeker çaydanlığa döküldü. Annem ekleyecek başka bir şey bulamayınca karıştırdı. Ağzına kadar dolu fincanları servis etti. Ramírez ilk yudumunu içerken demlik ısılgı gibi bir ses çıkardı.

“Birazdan plantasyonda yürüyüş yapmaya ne dersiniz Haydée? Büyük kuleye çıkıp insanların bıçaklarla nasıl çalıştıklarını izleyebiliriz.”

Bu, sarmal merdivenleri ve kaygan basamakları olan eski bir kuleydi. Sonbaharda, tarlalarda gümüş renkli çiçeklerden başka bir şey olmadığında Abel’le oraya giderdik. Ramírez çayından yeniden bir yudum aldı. Ayağımın su toplamasına neden olan bu pabuçlarla yeniden yürüyerek, taşlı yolda koluna girerek, güneybatımla ilgili birkaç homurtulu yoruma katlanmak için yirmi kat merdiven çıkararak onun uğruna çok erken çaba göstermeye başlamıştım.

“Tek bir şartla,” dedi annem kalkarken, “eve geç kalmayın.”

Ramírez sorumlu bir edayla hızlıca çayından son bir yudum aldı. Ayakkabılarımı değiştirdim ve yola koyulduk.

Nihayet ayak parmaklarım düz duruyordu. Spor ayakkabılarımın ince kumaşının altında nefes alıyorlardı. Sessizce yürüyorduk. Günün sonunda güneş hâlâ gücünden bir şey kaybetmemişti. Kavuruyordu. Ramírez’in saç diplerinde büyük ter boncuklarına neden oluyordu, sonra bu ter damlaları gömleğinin yakasına yuvarlanıyorlardı. Briyantini parlıyordu.

Şekerkamışı tarlasını ikiye bölen yol kamyonlar tarafından ezilmişti. Her adımda havalanan kuru toprak ve çakıl karışımının ayakkabılarımın üzerine yerleşmesini izliyordum. Yolun sonundaki kule heybetli bir şekilde yükseliyordu. O kadar güçlüydü ki kasırgaların ve fırtınaların üstesinden gelmişti. Artık kimsenin bahsetmediği bir dönemin tanığıydı; efendilerin

tırmanıp serin ahşap yapıların içinde, tarladaki köleleri gözetlediği dönemlerin. İspanyolların iki yüzyıldır meşgul oldukları şey buydu. Merdivenleri tırmanmak. Gözlerini güneşten korumak için ellerini siper ederek tarlaları gözetlemek. Bir kabahati, uzun sapların gölgesinde şekerleme yapmayı ya da daha kötüsü bir kaçıışı gözetlemek. Hayır, artık kimse şeker işçilerini izlemiyordu. Akşamı beklemek ve şeker sayısını almak yeterliydi. Her işçi o gün topladığı yığını bir araya getirirdi. Sayıya bağlı olarak da maaşını alırdı.

“Şuna bakın!” dedi Ramırez coşkuyla. “Dedem yaşımda ama öküz gibi güçlü!”

Beyaz saçlı adam büyük bir hızla pala sallıyordu. İlk hamlesiyle şekerkamışını yerden koparıyordu. Metal, içi boş gövdede yankılanıyordu. İkinci hamlesiyle, hışırdayarak yere düşen tepedeki yaprakları temizliyordu. Yaşlı adam aletini aniden yere bıraktı. İki büklüm olmuş, zor nefes alıyordu. Gömleği sırlısklam olmuş, kaburgalarının tümünü ortaya çıkaracak şekilde derisine yapışmıştı. Rüzgâr sırtında ksilofon çalabilirdi. Yaşlı adam hâlâ nefesini toparlayamamıştı.

Ramırez, “Hadi, biraz daha gayret!” diyerek cesaretlendirdi.

Yaşlı adam boş gözlerle bakıyordu. Ramırez teşvik etmek için kollarını kaldırdı ve yürümeye devam ederken mendilini alnına bastırdı.

“Bildığınız gibi Haydée, işçileri teşvik etmek çok önemlidir.”

Pala darbeleri yeniden başladığında biz epey ilerlemiştik.

Kulenin basamaklarını sessizce çıktık. Ramırez, adaba uygun şekilde merdivende benim önümden çıktı. Fakat çok yavaştı. Her saniye duruyordu. Burun deliklerini iyice açarak soluyor, ıslak mendiliyle alnını siliyor ve tekrar yola koyuluyordu. Alkol ve banyo suyundan şişmiş süt beyazı elleri tırabzanı sıkıca kavramıştı.

Tepede, rüzgâr elbisemin kollarından içeri hücum etti. Kollarım, bir anda gözlerimin önünde beliren şekerkamışı tarlalarının

üzerinde süzülebileceğim kanatlar gibi açılıyordu. Kubbenin altındaki açıklık kocamandı. Tüm duvarı kaplıyordu. Biraz önce boyumun üç katı olan şekerkamışları, şimdi bu yükseklikte daha da küçük görünen işçilerin mücadele ettiği çubuklar gibi duruyordu. Ramírez bana doğru bir adım attı. Mest olmuş gibiydi.

“Şu muhteşem görüntüye bakın! Bu düzen çağlar boyu hiç değişmedi!”

Batan güneş işçilerin gölgelerini uzatıyordu. Kesilen kamışların karmakarışık yığıldığı boş alanda parçaları kesmişlerdi. Uzakta, Constancia Rafinerisi’nin uzun borusu gökyüzüne yükselen uzun gri duman sarmalı oluşturunuyordu.

“Anlıyor musunuz?” diye sordu, hayranlık içeren bir fısıltıyla. “Neyi?”

“Bunlar hanedan Haydé! Onların babaları da şekerkamışı işçisiydi, büyükbabaları da ve büyük büyükbabaları da!”

Heyecandan titreyerek, cebinin derinliklerinde daha da sırlıklam olan mendilini çıkardı. Mendil kolonyayla karışmış bayat su gibi kokuyordu; onunla alnını sildi. Sonra bana bir şey göstermek istedi. Kolunu kaldırdı. Kubbenin altından geçip giden hava, bir süredir saçlarımı nazikçe okşayan temiz hava, bir anda tesiri yüksek ter kokusuyla boğulmuştu. Başımı çevirdim.

“Ama bakın!” diyerek havaya kalkan koluyla beni uyardı.

Gözümün ucuyla baktım.

“Lokomotif geliyor! Sayım vakti!”

Merdivenlere atladı. Buna lokomotif demek bile fazlaydı. Daha çok bize doğru ilerlerken manzaraya duman püskürten paslı parçaların bir araya gelmesiyle oluşmuş bir yığın gibiydi.

“Beni takip edin!”

Ramírez canımı sıkıyordu, hatta daha kötüsü beni öfkelen-diriyordu.

İşçiler aşağıda şekerkamışı yığınlarını toplamaya başlamışlardı bile. Günlük çalışmanın sertleştirdiği incecik kollarının izin verdiği büyüklükteki yığınları yol kenarına sürüklüyorlardı.